

ETNOGRAFIK TADQIQOTLARDA QORAQALPOQ XALQINING YORITILISHI

Sayfutdinov Feruz Ilniyoz o'g'li

Osiyo Xalqaro Universiteti "Taix va filologiya" kafedrasida tarix fani o'qituvchisi

E- mail: sferuz1011@gmail.com

Tel : +998936857755

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10408227>

Annotatsiya. Asrlar davomida qoraqalpoqlar yashash sharoiti, iqlimi va foydalanilgan materiallarning xususiyatlarini maqola ustida ishlayotganda etnograf va arxeologlarning birlamchi manba sifatida foydalanilayotgan asarlarini tahlil qilindi. Maqolada yurt bilan bog'liq urf-odat va an'analar haqida so'z boradi. Unda uyning qoraqalpoq xalqi hayotidagi o'rni va ahamiyati, uning tarbiyaviy tarkibiy qismi ochib berilgan.

Kalit so'zlar: Qoraqalpoqlar, o'zbeklar, yurt, turkiy xalqlar, etnogenez, san'at, turar joy, kiyim-kechak, urf-odatlar, O'rta Osiyo.

ILLUMINATION OF KARAKALPAK PEOPLE IN ETHNOGRAPHIC STUDIES

Abstract. The works of ethnographers and archaeologists used as primary sources were analyzed while working on the article about the living conditions of Karakalpaks, the climate and the characteristics of the materials used. The article talks about customs and traditions related to the country. It reveals the role and importance of the house in the life of the Karakalpak people, as well as its educational component.

Key words: Karakalpaks, Uzbeks, land, Turkic peoples, ethnogenesis, art, residence, clothing, customs, Central Asia.

ОСВЕЩЕНИЕ КАРАКАЛПАКСКОГО НАРОДА В ЭТНОГРАФИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЯХ

Аннотация. В ходе работы над статьей проанализированы труды этнографов и археологов, использованные в качестве первоисточников, об условиях жизни, климате и особенностях материалов, используемых каракалпаками на протяжении веков. В статье рассказывается об обычаях и традициях, связанных со страной. Раскрывается роль и значение дома в жизни каракалпакского народа, а также его воспитательная составляющая.

Ключевые слова: каракалпаки, узбеки, земля, тюркские народы, этногенез, искусство, жилище, одежда, обычаи, Средняя Азия.

S.P.Tolstov "Qadimgi O'rta Osiyodagi so'g'dlar, baqtriyaliklar, xorazmliklar, massagetlar, saklar, usunlar, eftalitlar, turklarning tarixi bevosita ajdodlar tarixidir. Sharqning gullab-yashnagan respublikalari xalqlari, o'z timsolida O'rta Osiyo antikligining munosib avlodlari borligini amalda ko'rsatgan xalqlar hisoblangan" [1].

T.A.Jdankoning qoraqalpoqlarning etnogenezi va etnik tarixiga oid ilmiy tadqiqotida bezak va badiiy hunarmandchilik buyumlaridan biri sifatida foydalanilgan [2].

I.V.Savitskiy, A.Allamuratov, X.Esbergenovlarning qoraqalpoq xalq ijodiyotining ayrim turlari yoki umumiy masalalari qoraqalpoq xalqining shakllanish va rivojlanish yo'llari xalqning tarixiy taqdiri fonida san'at, shu jumladan, o'zaro aloqalar o'ziga xos etnik xususiyatlarni va shu

bilan birga boshqa xalqlar san'ati bilan o'xshashliklarni o'zida mujassamlashtirgan qoraqalpoqlar va qoraqalpoq badiiy hunarmandchiligining etnik qiyofasini shakllantirgan.

Qoraqalpoqlar ajdodlari madaniyatining o'g'uz-pecheneg bosqichi (IX-X asrlar) ko'plab xalqlarga xos bezakli o'tovning asosiy belgilarining shakllanishi bilan tavsiflanadi, ular ayniqsa no'g'aylardan keyingi davrda yanada rivojlangan (XVI-XVIII) qoraqalpoqlar orasida keng tarqalgan.

19-asr Xorazm davri Qoraqalpoq badiiy hunarmandchiligining rivojlanishi ko'chmanchi qiyofasi an'alarining yanada takomillashgani, turkmanlar va xorazmlilar san'ati bilan aloqalarning rivojlanishi bilan xarakterlangan.

Bu davrlarda turkmanlar, xorazm o'zbeklari va qoraqalpolarda qurbaqaga sig'inish bilan bog'liq qadimiy e'tiqod izlari saqlanib qolgan bezak yoki buyumlarning mavjudligi qayd etilgan.

O'rta Osiyoning chorvador qabilalari orasida o'z uyi shaxsiy ko'chish uchun oson ko'chma yig'iladigan uy-joyga ega bo'lish zarurati tufayli paydo bo'lgan. Vaqt o'tishi bilan u yog'och doira shaklidagi shangarak shaklidagi tutun teshigini topdi va o'rtada shpal ko'rinishida yorug'lik yarim sharining ko'rinishini berdi. Shunday qilib, dumaloq devorli va tepasi gumbazli uyning dizayni barcha turk-mo'g'ul xalqlari orasida o'rnatildi, chunki ko'chmanchilarning ko'p avlodlarining hayotiy tajribasi aerodinamik fazilatlarining eng maqbulligini, tashishning nisbatan qulayligini, qismlar va qismlarning barqarorligi, yig'ish va demontaj qilish qulayligi yurt qo'y junidan kigiz bilan qoplangan.

Qoraqalpoqlar O'zbekistonning Fergana, Xorazm, Buxoro viloyatlarida, Turkmaniston va Qozog'istonda hamda qisman Afg'oniston hududlarida yashaydilar.

O'zbekiston hududlari eng qadimgi davrlardan boshlab jahon sivilizatsiyasining o'choqlaridan biri ekanligiga hech qanday shubha qolmadi. Nafaqat O'zbekiston, balki, butun O'rta Osiyo hududlarida olib borilayotgan keng miqyosdagi tadqiqot ishlarining natijalari ham vatanimizning jahon sivilizatsiyasida tutgan yuqori o'rnini yana bir bor tasdiqlaydi[3].

O'rta Osiyo sivilizatsiyasi turli hududlarda turli davrlarda paydo bo'ldi va rivojlandi. Ilk poleolit davrining oxirlarida yashagan odamlarning manzilgohlari Qoraqalpog'istonning Ustyurt tekisligidagi Borsakelmas degan yerdan ham topib o'rganilgan. Mezolit davri qabilalari asosan ovchilik va termachilik xo'jaligi yuritganlar. Bu davrning oxirlariga kelib dastlabki uy chorvachiligi yoki hayvonlarni xonakilashtirish boshlanadi.

Qoraqalpog'istonda mezolit davri makonlari Orol dengizi atrofidagi Ustyurt balandligida va Qizilqum cho'lida bor.

Ustyurtdagi mezolit makonlari mil.avv. 2 ming yilliklarga Qizilqum cho'lidan topilgan mezolit davri yodgorliklari mezolitning so'nggi bosqichlariga va o'rta tosh davridan yangi tosh davriga (neolitga) o'tish davriga tegishli bo'lgan. Neolit davriga kelib qadimgi qabilalar hayotida katta-katta o'zgarishlar sodir bo'ladi.

Bu davr odamlari baliqchilik va ovchilik yoki dehkanchilik va chorvachilik hamda qisman hunarmandchilik bilan shug'ullanganlar. Eng katta yutuqlardan biri kulolchilikning paydo bo'lishidir. Shuningdek, bu davrga kelib to'kimachilik va qayiqsozlik ham paydo bo'ladi.

Qozoqlarning jaloyir qabilasi o'z birlashmasiga 13 ta urug'ni birlashtiradi, ularning har biri tarkibiga o'z o'rnida ko'plab urug'lar, bo'linmalar kiradi (ya'ni, ular ham o'z o'rnida mayda urug' va bo'linmalarga bo'linadi). XIII asr davomida jaloyirlarning katta bir guruhi Ozarbayjon va

Iroqqa ko`chib, o`z davlatlarini barpo etadi. Bir qancha tarixiy manbalarning guvohlik berishicha (misol uchun o`zbek urug`larining nomlari keltirilgan Axsikenti ro`yxatida ) jaloyir qabilasi oqsoqollari ming, yuz, qirq qabilalari oqsoqollari bilan bir qatorda XVI - XVII asrlarda mamlakat siyosiy hayotida juda katta o`rin tutgan. [4].

Ma`lumki, XIV asrda ko`chmanchi turk - mug`ul qabilalari Movarounnahrning o`ziga ko`chib kela boshladi, ya`ni uning madaniylashgan (shaharlashgan) vohalariga ko`chib kela boshlaydi. V.V. Bartoldning ta`kidlashicha aynan XIV asrda bu yerda oldingilaridan farq qiluvchi ulus tizimi vujudga keladi. Uluslar endi xon avlodi vakillariga emas, balkim davlatning harbiy kuchini tashkil etuvchi asosiy turk - mug`ul qabilalariga tarqatilgan. Chingizxon tomonidan o`g`li Chig`atoyga ulus ajratilganda to`rt ming kishidan iborat to`b (asl) mo`g`ul qo`shinini berganligi va ularning uluslari joylashgan joylar ma`lum. Ibn Arabshohga binoan, Chig`atoy ulusidagi asosiy urug`lar to`rtta bo`lgan: Orlot, Jaloyir, Qavchin, Barlos. Shunday qilib, jaloyirlar ulusi Sirdaryo havzasida joylashgan bo`lib, asosiy shahri Xo`jand bo`lgan. Barloslar ulusi Qashqadaryo vohasida joylashgan bo`lib, asosiy shahri Shahrisabz bo`lgan.

Qavchinlar ulusi – Saroykamar hududida (tumanida) Panjning o`ng qirg`og`ida, orlotlar ulusi bo`lsa Amudaryoning chap qirg`og`i Balx hududlarida hamda Termiz hududlarida bo`lgan. Rashididdin va Abulg`ozi Bahodirxonning yozishlaricha, jaloyirlarning ilk ajdodlar Mo`g`ulistonning Onon daryosi havzalarida yashaganlar. XIII asrning birinchi choragida ularning bir qismi Ili daryosi havzasiga kelib o`rnashadi. Shu asrning 60-yillarida esa ulardan ming oila Movarounnahrda kirib kelgan. Rashididdin jaloyirlarni turkiylashgan mo`g`ul deydi.

A. Yu. Yakubovskiy esa “O`zbekiston xalqlari tarixi” kitobining birinchi nashriga yozgan so`z boshida xuddi shu fikrni takrorlaydi. Tahririyatning izohida esa “Barloslar va jaloyirlarning kelib chiqishi hali fanda o`z isbotini topgani yo`q” deyiladi.

A. Yu. Yakubovskiy bunda balkim Rashididdinning “Barloslar mo`g`ullarga borib taqaladi” degan satrlariga tayanib shunday fikr bildirgan bo`lsa ajabmas. Hozirgi kunda Yu. A. Zuyevning izlanishlari sharofati bilan jaloyirlar kelib chiqishlariga ko`ra haqiqatdan ham mo`g`ullarga emas, balkim turkiylarga borib taqalishi isbotlangan. Jaloyirlar, agar ko`pgina tarixchi olimlarning tadqiqotlari natijalariga murojaat qiladigan bo`lsak, ularning tarkibida quriqin (bo`ri ) , tulangit, turi ( bo`ri) etnonimlarini tilga olinadi. Yuqorida nomi zikr qilingan qabila nomarining barchasi kelib chiqishiga ko`ra qadimgi turkiy xalq – qabilalarga borib taqaladi. Ushbu qabilalar ilk o`rta asrlarda vujudga kelgan Buyuk Turk hoqonligi, Turgesh hoqonligi, keyinchalik esa “Hoqon o`lkasi” nomini olgan Qarluqlar davlati yoki Qoraxoniylar davlatining siyosiy hayotida faol ishtirok etgan. Va ayniqsa, bo`ri totemi ko`proq qadimgi turkiy xalqlarga borib taqalishi fanda isbotlangan. Bundan kelib chiqadiki, jaloyirlar ham etnik kelib chiqishiga ko`ra qadimgi turkiy xalqlardan biridir.

V. V. Bartold va I. P. Petrushevskiyalar jaloyirlar mo`g`ul tilli xalq bo`lgan, deydi. Tilshunos olim S. A. Omonjonov esa Rashididdinga suyanib, jaloyir qabilasi tarkibida tarkibida quriqin (bo`ri) , tulangit urug`lari bo`lganligini qayd qiladi. K. Shoniyofov: quriqin, yoqut va yenisey – qirg`izlarning (xakaslar) ilk ajdodlari, turkiy xalqlar edilar, deydi. Jaloyirlar XIII asrning 60 – yillarida Angren vohasiga kelib o`rnashganlarida turkiyda so`zlashar edilar. Amir Temurning nabirasi Jahongir qo`shini tarkibida jaloyirlar boshlig`i Bahromning o`g`li Odilshoh mulozim sifatida ( harbiy qo`shin boshlig`i ) xizmat qilgan. Ammo u xiyonat yo`liga o`tib, Saribug`a

qipchoq bilan birga Amir Temurning Xorazm yurishlari chog`ida Samarqandga yurish qiladi. Temuriyzoda Jahongir ularni Karmana yaqinida uchratib, qaqshatqich zarba bergach, jaloyirlar va qipchoqlar Dasht i- Qipchoqqa qochib jon saqlaydilar. Amir Temur esa Movarounnahrda jaloyirlar ulusini tarqatib yuboradi. Boshliqlari xiyonatidan norozi bo`lgan bir qism jaloyirlar Angren vohasida qolib, Amir Temurga sidqidildan xizmat etishda davom etadilar.

Movarounnahr qo`shni hududlarga ayrim etnik guruhlar XIII asrning ikkinchi yarmidan boshlab kela boshlaydilar. Bu davrda jaloyir, barlos, qavchin va arlat etnik guruhlarini birinchilardan bo`lib kelganlar (V. V. Bartold "Istoriya Turkestana" soch. T - II, ch. 1, M. 1963. S. 109 – 102). Chingizxonning o`g`li Chig`atoy aka - ukalari qatori ( Tuludan tashqari ) otasidan 4 ming kishilik harbiy qismni meros qilib olgan edi. Chig`atoyga berilgan qo`shin shu ( jaloyir, barlos, qavchin, arlat) etnik guruhlaridan tashkil topgan. Tilga olingan har bir etnik guruhlarda mingtadan kishi bo`lib, mingboshilari bilan birga Chig`atoy davrida oilalari va urug`doshlari bilan Ili daryosining chap sohillarida, Yettisuv va Sharqiy Turkistonning g`arbiy hududlarida joylashgan edilar. Jaloyirlar Angren havzasiga va Xo`jand atroflariga kelib o`rnashadilar ( XIV asrning o`rtalarida jaloyir qabilasining bir guruhi Eronning shimoliy hududlariga borib o`rnashib, bu yerda Jaloyirlar sulolasini ( 1356 - 1411 – y ) tashkil etganlar ). Abulg`oziy ("Shajarayi turk" Toshkent. 1992, 42 - 43 - betlar) ma`lumotlaridan aniqlanishicha jaloyirlarning ilk ajdodlari Onon daryosi havzalarida yashaganlar.

XIII asrning birinchi choraklarida bularning bir qismi Ili daryosi havzasiga kelib o`rnashadilar. Shu asrning 60 - yillari ularning ayrim guruhlari yuqorida aytilganidek, Angren vohasiga kelib joylashgan. Rashididdin jaloyirlarni mo`ng`ul deb ataluvchi turk qabilalari qatorida tilga olgan. Muarrixning aytganlariga asoslanadigan bo`lsak, jaloyirlar – qadimda turkiy qabilalardan bo`lib, keyin mo`ng`ul tilini qabul qilganlar, degan fikrga kelishimiz mumkin. Ammo yirik olimlar V. V. Bartold va I. P. Petrushevskiylar jaloyirlarni mo`ng`ul tilli xalq bo`lgan deydi. Tilshunos olim S. A. Amanjulov qator dalillar asosida jaloyirlarning asosiy negizi turklar degan xulosaga kelgan. Darhaqiqat, muallifning aytganlarida jon bor. Rashididdin jaloyir qabilasining tarkibida quriqin (bo`ri ) , tulating, turi ( bo`ri) etnonimlarini tilga oladi.

Markaziy Osiyoda yashovchi jaloyirlar keyinchalik o`zbek, qozoq, qoraqalpoq va qirg`iz xalqlari tarkibiga kirganlar. XX asrning boshlarida Qozog`iston asosan Yettisuv viloyatining Kapal va Verniy uyezdlarida, Sirdaryo viloyatining Avliyoota uyezdida yashagan. Qozoqlar tarkibidagi jaloyirlar yirik urug`larga bo`lingan:

- sirmanak (sirmonoq)
- ariktinim (oriqtinim)
- baychigir (boychegir)
- qaychili - siirshi (sigirchi)
- balgali (bolg`ali)
- kuchuk, qorachapan, andas, qalps, mirza
- oraqti (o`roqli)
- oqbiyum (oqbo`yim)

Qirg`izlar tarkibida jaloyirlarning kuchuk, ming`itay, supatay urug`lari bo`lgan. 1920 va 1926 - yillarda aholi ro`yxatida O`zbekistonda yashovchi jaloyirlarning soni 25 ming kishiga yaqin ekanligi aniqlangan. Ular Toshkent, Buxoro vohasida, Nurota tog` etaklarida, Jizax,

Kattaqo'rg'on, Karmana (hozirgi Navoiy), Qorako'l tumanlarida va Xorazm (Chimboy) da yashaganlar. O'zbeklar tarkibida jaloyirlarning ikkita yirik qaychili va bolg'ali urug'lari hamda bir qancha kichik urug' bo'linmalari bo'lgan (qarg'ali, boshqird, qarobdual, qorako'li, qorachopon, chuvuldoq, jastaban va boshqalar). XX asr boshlariga kelib O'zbekistonda yashovchi jaloyirlar o'z urug' va qabila xususiyatlarini yo'qotgan edilar (o'zbeklarga aralashib ketganlar). Jaloyirlar o'tmishda chorvachilik bilan shug'ullangan. Ammo XIX asr oxiri va XX asrning birinchi o'n yilligida ularning asosiy mashg'uloti dehqonchilik bo'lgan.

Xulosa o'rnida shuni ta'kidlashimiz mumkin - ki, jaloyir qabilasi alohida urug' bo'linmasi sifatida qardosh o'zbek, qozoq, qirg'iz, turkman, uyg'ur, mo'ng'ul, tatar, boshqird va hokazo xalqlar tarkibiga singib ketgan. Hattoki ularning etnik urug' nomlari ham bir xil. Misol uchun, sirmanak (sirmonoq), ariktinim (oriqtinim), baychigir (boychegir), qaychili, siirshi (sigirchi), balgali (bolg'ali), kuchuk, qorachapan, andas, qalps, mirza, oraqti (o'roqli), oqbiyum (oqbo'yim), va boshqa urug' nomlari Markaziy osiyoning barcha qardosh xalqlari tarkibiga kiruvchi jaloyir qabilasi urug' tarkibiy qismiga kiradi, va ularning etnik tarkibi o'zaro mos tushadi. Bundan xulosa qilish mumkinki, Markaziy Osiyo xalqlari o'zaro qon-qarindosh, qardosh xalqlardir. Ularni yagona tarix, turmush, hudud va umumiy ajdodlar birlashtiradi.

REFERENCES

1. Асқаров А., Ўзбек халқининг этногенези ва этник тарихи - Т.: Университет, 2007. - Б. 254-255.
2. Ахмедов Б.А. Государство кочевых узбеков -М.:Наука, 1965 - С.79.
3. Исмоилов У.К. (2020). Подшо Россиясининг Туркистонда олиб борган кўчирувчилик сиёсати. Буюк Ипак йўлида умуминсоний ва миллий қадриятлар: тил, таълим ва маданият. 296-298
4. Ulug'bek Quchqorovich Ismoilov.(2020). O'zbekistondagi demokratik islohotlar va xalqimizning diniy bag'rikengligi. O'tmishga nazar.10(3). 11-18
5. Тошев, Солежон Ахматжонович. (2020). ТУРКИЯДА МАРКАЗИЙ ОСИЁ ТАРИХИНИНГ ЎРГАНИЛИШИ. Science and Education, 1(7), 625-631
6. Тошев, Солежон Ахматжонович.(2020). Ўзбекистон совет мустамлакачилик даври тарихининг Туркияда ўрганилиши. Ўтмишга назар.2(2-махсус сон). 347- 353
7. Abdurakhmanova, J. N. (2020). The policy of tolerance in Uzbekistan (in the case of Greeks). International Journal on Integrated Education, 2(5), 212.
8. Жуммагул Номозовна Абдурахманова, Саодат Абдурашидовна Тоштемирова.(2020). Инновацион технологиялар ва ахборот маданиятини шакллантириш педагогиканинг долзарб масалаларидан бири. Science and Education.1(7). 436-442
9. G'afforov, Y., Nafasov, A., & Nafasova, Z. (2020). From the History of the Beginning of the "Great Game". Journal of Critical Reviews, 7(11), 2798-2802.
10. Javlonbek Rayimnazarovich Begaliyev. (2020). XIVA XONLIGI TARIXSHUNOSLIGI. Science and Education. 1 (6), 153-160.
11. Ilniyoz o'g'li, S. F. (2023). XIX ASRDA XONLIKLARNING O 'ZARO SAVDO MUNOSABATLARI. JOURNAL OF SCIENCE, RESEARCH AND TEACHING, 2 (8), 111-114.

12. Sayfutdinov Feruz Ilniyazovich. (2023). USING GIS SOFTWARE AND THE IMPORTANCE OF DIGITAL HISTORY IN THE STUDY OF HISTORY . *International Journal Of History And Political Sciences*, 3(10), 31–33. <https://doi.org/10.37547/ijhps/Volume03Issue10-06>
13. Sayfutdinov, F. (2023). THE IMPORTANCE OF DIGITAL TECHNOLOGY IN TEACHING HISTORY. *Modern Science and Research*, 2(10), 719–723. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/24678>
14. Sayfutdinov Feruz Ilniyoz o'g'li. (2023). XIX ASRDA XONLIKLARNING O'ZARO SAVDO MUNOSABATLARI. *JOURNAL OF SCIENCE, RESEARCH AND TEACHING*, 2(8), 111–114. Retrieved from <https://jsrt.innovascience.uz/index.php/jsrt/article/view/284>
15. Sayfutdinov, F. (2023). ANALYSIS OF DATA ON LAND OWNERSHIP AND LIVESTOCK FARMING OF KARAKALPAKS. *Modern Science and Research*, 2(10), 650–657. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/25727>
16. Sayfutdinov Feruz Ilniyozovich. (2023). LAND OWNERSHIP RELATIONS BASED ON THE NATIONAL ECONOMY OF KARAKALPAK. *International Journal Of Literature And Languages*, 3(11), 20–27. <https://doi.org/10.37547/ijll/Volume03Issue11-04>
17. Muxamedovna, G. M. (2023). INNOVATSION TALIM-BUYUK KELAJAK POYDEVORI. *World scientific research journal*, 17(1), 74-76.
18. Muxamedovna, G. M. (2023). UCHINCHI RENESANS DAVRIDA AJDODLARIMIZ MEROSINI ORGANISH ORQALI INTEGRATSION TA'LIMNI YANADA TAKOMILLASHTIRISH TAMOYILLARI. *ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ*, 22(1), 35-38.
19. Muxamedovna, G. M. (2023). KREATIV YONDASHUV ASOSIDA DIDAKTIK MATERIALLAR YARATISH MEKANIZMLARI. *ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ*, 21(3), 12-14.
20. Gadayeva, . M. . (2023). THE UNIQUE SIGNIFICANCE OF MASTERING SOCIAL SCIENCES DURING THE DEVELOPMENT OF THE NEW UZBEKISTAN. *Modern Science and Research*, 2(10), 459–464. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/25292>
21. Bobojonova, D. . (2023). ANALYSIS OF IDIOMS THAT PRESERVE BOTH FORM AND CONTENT IN MAHMUD KASHGARI'S "DEVONU LUG`OTIT TURK". *Modern Science and Research*, 2(9), 64–67. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/23909>
22. More Citation Formats
23. Bobojonova, D. (2023). MAHMOUD QOSHGARI'S "DEVONU LEXICOTIT TURK" AND ITS PLACE IN LINGUISTICS. *Modern Science and Research*, 2(10), 538–540. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/24506>
24. Oxunjonovna, B. D. (2022). O'ZBEK TILSHUNOSLIGIDA LISSONIY INTERFERENSIYANING KORINISHLARI. *PEDAGOGS jurnali*, 14(1), 22-25.
25. Okhunjonovna, B. D. (2023). Comparative Analysis of Proverbs in "Devonu Lug`Otit Turk" and Currently Available. *European Journal of Higher Education and Academic*

- Advancement*, 1(2), 194–198. Retrieved from <http://e-science.net/index.php/EJHEAA/article/view/139>
26. Bobojonova, D. (2023). THE ROLE OF MAHMUD KASHGARI'S WORK "DEVONU LUG'OTIT TURK" IN THE DEVELOPMENT OF THE UZBEK LANGUAGE. *Modern Science and Research*, 2(4), 568–5672. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/19394>
27. Bobojonova, D. (2023). THE IMPORTANCE OF UZBEK FOLK PROVERBS. *Modern Science and Research*, 2(10), 670–675. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/25751>
28. Oxunjonovna, B. D. (2023). MAHMUD QOSHG'ARIYNING “DEVONU LUGOTIT TURK” DAGI SHAKLINI HAM, MAZMUNINI HAM SAQLAGAN IDIOMALAR TAHLILI.
29. Bobohusenov, A. (2023). BUXORO VOHASINING ANTIK DAVRI YODGORLIKLARI. *SCHOLAR*, 1(28), 298-302.
30. Akmal, B. (2023). QADIMGI BAQTRIYA MADANIYATI VA YODGORLIKLARI TIPOLOGIYASI. *TA'LIM VA RIVOJLANISH TAHLILI ONLAYN ILMIY JURNALI*, 3(7), 100-102.
31. Akmal, B. (2023). BUXORO VOHASI QOYATOSH SURATLARINING DAVRIY TASNIFI. *ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ*, 29(1), 142-146.
32. Bobohusenov, A. (2023). QADIMGI VARAXSHA DEVORIY GANCH VA LOY BEZAKLARI. *SCHOLAR*, 1(28), 303-308.
33. Akmal, B., & Ismat, N. (2023). BAQTRIYANING BRONZA DAVRI ARXEOLOGIYA YODGORLIKLARINING JOYLASHUVI VA MODDIY MADANIYATI. *Innovations in Technology and Science Education*, 2(8), 73-80.
34. Bobohusenov Akmal. (2023). BUXORO VOHSINING ANTIK DAVRI SHISHA BUYUMLARI. *TADQIQOTLAR*, 25(2), 208–211. Retrieved from <http://tadqiqotlar.uz/index.php/new/article/view/307>
35. Bobohusenov Akmal Ashurovich. (2023). THE MATERIAL CULTURE OF THE TOMBS OF THE ANCIENT AND EARLY MEDIEVAL PERIOD. *International Journal Of History And Political Sciences*, 3(11), 24–29. <https://doi.org/10.37547/ijhps/Volume03Issue11-06>
36. Toshpulatova Shakhnoza Shuhratovna. (2023). ETYMOLOGY OF TAJIK MARRIAGE CEREMONY. *International Journal Of History And Political Sciences*, 3(11), 17–23. <https://doi.org/10.37547/ijhps/Volume03Issue11-05>
37. Toshpo'latova, S. (2023). ETHNOLOGICAL ANALYSIS OF CALENDRIAL CALCULATION AND LENGTH MEASUREMENTS OF KHUF VALLEY TAJIKS IN THE RESEARCHES OF MS ANDREYEV. *Modern Science and Research*, 2(10), 291-299.
38. Toshpo'latova, S. S. (2023). TOJIKLAR MILLIY KIYIM-KECHAKLARI VA “BESHMORAK” MAROSIMINING ETNOLOGIK TAHLILI. *SCHOLAR*, 1(28), 395-401.
39. Toshpo'latova, S. (2023). A STUDY OF THE WEDDING CEREMONY OF THE TAJIKS OF AFGHANISTAN. *Modern Science and Research*, 2(9), 84-89.

40. Toshpo'latova, S., & Ashurova, G. (2023). THE HISTORY AND DESCRIPTION OF THE WORK OF MS ANDREYEV-" ARK BUKHARI". *Modern Science and Research*, 2(9), 404-409.
41. Toshpo'latova, S. S., & Naimov, I. N. (2023). MS ANDREYEV–O'RTA OSIYO XALQLARI ETNOGRAFIYASINING YIRIK OLIMI. *Innovations in Technology and Science Education*, 2(8), 1214-1222.
42. Naimov, I., & Toshpo'latova, S. (2023). MARRIAGE CEREMONY OF TAJIKS IN THE WORK OF MIKHAIL STEPANOVICH ANDREYEV "TADJIKI DOLINI KHUF". *International Journal of Intellectual Cultural Heritage*, 3(1), 12-16.
43. Shokir o'g'li, S. U. (2023). MAHALLANING JAMIYAT IJTIMOIIY TARAQQIYOTIDAGI O'RNI. *Научный Фокус*, 1(6), 369-371.
44. O'gli, S. U. S. (2023). ELUCIDATION OF ISSUES OF THE HISTORY OF BUKHARA GUZARS IN OA SUKHAREVA AND HER STUDIES. *International Journal Of History And Political Sciences*, 3(11), 30-35.
45. Shokir o'gli, S. U. (2023). The Essence of State Policy on Youth in New Uzbekistan. *American Journal of Language, Literacy and Learning in STEM Education (2993-2769)*, 1(9), 554-559.
46. Shokir O'g'li, S. U. (2023). THE IMPORTANCE OF THE MAHALLA SYSTEM'S REFORMATIONS IN NEW UZBEKISTAN. *International Journal Of History And Political Sciences*, 3(10), 25-30.
47. Sadullayev, U. (2023). THE ROLE OF THE NEIGHBORHOOD IN RAISING A SPIRITUALLY MATURE GENERATION. *Modern Science and Research*, 2(10), 488-493.
48. Sadullayev, U. (2023). O'zbekistonda xotin-qizlarga berilayotgan e'tibor: mahalla boshqaruvida xotin-qizlarning roli. In *Oriental Conferences (Vol. 1, No. 1, pp. 551-556)*. OOO «SupportScience».
49. Sadullayev, U. (2023). THE ROLE OF THE NEIGHBORHOOD IN THE SOCIAL DEVELOPMENT OF SOCIETY. *Modern Science and Research*, 2(10), 755-757.
50. Shokir o'gli, U. S. (2023). MILLIY QADRIYATLARIMIZ ASROVCHISI. *Journal of new century innovations*, 35(1), 79-80.
51. Sadullayev, U. (2023). THE ROLE OF WOMEN IN NEIGHBORHOOD MANAGEMENT IN UZBEKISTAN. *Modern Science and Research*, 2(9), 132-135.
52. Rahmonova, S. (2023). DYNAMICS AND MAIN DIRECTIONS OF SPIRITUAL AND CULTURAL REFORMS IMPLEMENTED IN UZBEKISTAN. *Modern Science and Research*, 2(10), 850-854
53. Shuhrat kizi, R. S. . (2023). The Development of Spiritual and Cultural Reforms in the Development Strategy of New Uzbekistan. *International Journal of Culture and Modernity*, 32, 61–66.
54. kizi, R. S. S. . (2023). METHODS OF USING THE NATIONAL IDEA AND SPIRITUAL VALUES IN THE FIGHT AGAINST "POPULAR CULTURE". *JOURNAL OF EDUCATION, ETHICS AND VALUE*, 2(11), 108–112. Retrieved from <https://jeev.innovascience.uz/index.php/jeev/article/view/252>